

mišljenja i komentari

Napola

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

Ima jedan stari vic. Pitaju nekog muškog (Bobija, Muju, Hasu, svejedno) kako ide ljubav, a on: "Napola." "Kako napola?" "Ja hoću, ona neće!"

Nažalost, i kod nas je sve "napola". Sve se improvizira, u svemu se fušari. Sve se može i ovako i onako, i onako i ovako, samo da bude nekako. Neki me mladi kolega htio uvjeriti kako se engleska riječ *address* može pisati i drugačije. Zašto? Zato što je na internetu pronašao i drugačije pisanje, vjerojatno iz doba prije doktora Samuela Johnsona koji je u 18. stoljeću standardizirao engleski pravopis (prije toga pisao je svatko kako mu se htjelo). Drugi pak nije vidio kako je neka pjesma napisana na talijanskom, a ne na latinskom jeziku – iako je dvije godine učio latinski. Zašto? Zato što je latinski naučio "napola".

Ili što da kažem iz naše struke? Nedavno sam imao priliku razgovarati sa tri mlade kemičarke, sve s istog fakulteta (neću reći kojeg). Prva je na trećoj, druga na petoj godini studija, a treća je već diplomirala. Dakle, ove prve dvije – studentice – nisu znale formulu etanola, kako se zovu spojevi opće formule R-O-R, niti razliku između fenola i alkohola. (Za što je vezana hidroksilna skupina? Za ugljik.) Kad sam treću, inženjerku, pitao da mi nabroji halogene elemente, ona ne samo da nije znala imenovati nijedan od tih elemenata nego nije znala ni što su halogeni elementi. Kad sam je nakon toga zamolio da mi kaže od kojih se skupina sastoji periodni sustav, jedva je promucala: alkalni metali. I tu je stala.

Što na to reći? U vojsci je bio običaj da se vojnika pita: "Koliko škole imaš?" Ovdje bi bilo primjerenije pitati: "Koliko škole nemaš?" Jer čemu ići u školu, kad iz nje izlaziš kao tukac. Inženjer kemije teško da bi prošao test u osnovnoj školi. A što je najgore, nikad se više nego danas nije inzistiralo na znanju, na ocjenama, nikad prije nisu nastavni programi bili širi i opsežniji. Učenik osnovne škole već uči strukturu atoma, srednjoškolac pak uči kvantnu kemiju. Samo, kako učiti?

Tu je problem. Nije sve što čovjek zna jednako važno. Ako ćemo po broju znanstvenih radova, onda je ono što je znanost napravila samo u ovom, 21. stoljeću neizmjerljivo više od svega što su svi znanstvenici napravili do kraja 18. stoljeća. Namjerno kažem

"više" nego "veće" jer tu je poanta: nije riječ o kvantiteti, nego o kvaliteti, a prije svega o važnosti.

Ne možemo reći da Demokrit nije napravio ništa jer je iza njega ostalo samo stotinjak rečenica (fragmenata), od kojih su mnogi gotovo identični, a neki neautentični. To se ne može reći jednostavno zato jer na Demokritovom atomizmu, ma koliko nam se činio naivnim i neznanstvenim, počiva ne samo čitava kemija nego i čitava suvremena znanost (pri tome mislim na krucijalno Demokritovo razlikovanje primarnih i sekundarnih kvaliteta). Primjera bi se dalo navoditi u nedogled. Koliko vrijedi pet Einsteinovih radova iz 1905.? Ja ove godine imam osam znanstvenih radova, hvali mi se kolega. Eh...

Eh, eh, eh! Sve na ovome svijetu nije jednako vrijedno, nije jednako važno. Tako je i sa znanjem. Preplavljen bujicom informacija, čovjek na kraju odustaje od znanja. Ako ne možeš znati sve, onda ne trebaš znati ništa. Čitaš li dnevno pet, deset, jedan ili nijedan znanstveni članak svejedno je, jer ma kako se trudio, ne možeš pročitati ni tisućinku onoga što se objavi. Je li bolje u džepu imati jednu ili pola kune? Svejedno je, jer i s jednom i s pola kune moraš ići prositi.

Nije svejedno, jer iako u znanju leži novac, znanje nije isto što i novac. Kuna se uvijek može zamijeniti za euro, ali se jedno znanje ne može zamijeniti za drugo. Staro se znanje ne može zamijeniti novim. Postoje stara, temeljna znanja koja uvijek ostaju. Pravopis se mijenja, no to ne znači da se mijenja razlika između "č" i "ć". Riječi "alkohol" možemo proširiti značenje, ali zbog toga metanol neće prestati biti spoj sa skupinom -OH. Treba svladati temeljna znanja, to je poanta. Latinski se ne uči zato da bi se naučio još jedan jezik, kojim uostalom više nitko ne govori, nego da se stekne disciplina u učenju i sigurnost u znanju: genitiv od *terra* može biti samo *terrae*, nikako ne *terre* ili *terae*. Ne može se kemijska formula napisati "napola" niti "otprilike". Metanol je CH₃OH, ne CH₂OH ili CH₃OH₂. Da ne duljim: svatko tko završi fakultet trebao bi steći sigurnost u temeljnim znanjima svoje struke – a to je upravo ono što nam suvremeno školovanje ne daje. Sve se uči "napola", sve se zna "napola", sve se radi "napola" – baš poput onog "muškog" s početka ovog priloga.